

40. Гончар Т.А. У лавах 333-ї Синельниківської. – К., 2000.
41. Ядров С.И. Гвардейская Волновахская: 3-я гвардейс. Волновах. Краснознам. ор. Суворова II ст. стр. див. в боях за Донбасс (июль–сентябрь 1943 г.): ист.-докум. очерк. – Донецк, 2002.
42. Отдельная Приморская армия в боях за Крым. 1943–1944 годы / Авт.-сост.: Е. Лейбин, И. Бритченко. – Симф., 2005.
43. Сюрин М.С. Нариси з історії 6-ї гвардійської стрілецької дивізії в роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років. – Рівне, 2005.
44. Огненные мли матросского батальона: сб. очерков о боевых действиях 384-го Отд. Краснознам. Николаев. б-на морской пехоты / Сост. Ю. Прохвятилов. – Мариуполь, 1998.
45. Филь О. За крок до маршальського жезла. – К., 2005.
46. Визволення України. Велика Вітчизняна війна. 1941–1945: хронологіч. довід. / Уклад. В. Дрозд. – К., 1999.
47. Кондранов И. Крым. 1941–1945: хроника. – Симф., 2000.
48. Завальнюк О.М., Комагніцький О.Б., Олійник Ю.В. Хмельниччина у 1941–1944 рр.: хроніка війни. – Кам'янець-Подільський, 2005.
49. Лысаковский Ю.Ю., Нестеров В.Н., Удин-Некрасов В.А. Освобождение Украины 1943 – 1944: ист.-стат. иссл. – К., 1995.
50. Україна. Хроніка визволення: дослідження, документи, свідчення / Редкол.: Л. Легасова та ін. – К., 2014.
51. Филиппов В.К. Взаимодействие Военных советов Воронежского фронта с партизанскими формированиями, местными органами власти в ходе освобождения Левобережной Украины (1943 г.): Дис. ... канд. ист. наук. – К., 1993.
52. Колечкін В.П. Борьба за панування у повітрі в боях на Правобережній Україні в період 23.12.1943 – 28.02.1944: Автореф. дис. ... канд. ист. наук. – К., 2005.
53. Репін І.В. Східно-Карпатська операція та приєднання Закарпаття до СРСР (вересень 1944 р. – червень 1945 р.): Автореф. дис. ... канд. ист. наук. – Л., 2007.
54. Ратніков Б.М. Морські десантні операції в Криму (1941–1943 рр.): Автореф. дис. ... канд. ист. наук. – К., 2009.
55. Рибченко Л.В. Радянські військові мобілізації 1943 року на території Лівобережної України: Автореф. дис. ... канд. ист. наук. – К., 2010.
56. Крым в Великой Отечественной войне 1941–1945 / Сост.: В. Гарагуля и др. – Симф., 1994.
57. Черкачина в період Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.: наук.-документ. вид. зб. док. та мат. / Упор.: П. Жук та ін. – Черкаси, 2000.
58. Марчук І., Тищенко О. Гурби. Квітень 1944. – Рівне, 2009.
59. Рибченко Л.В. Радянські військові мобілізації на території України у 1941–1945 роках // Друга світова війна: погляд з XXI століття. Історичні нариси: у 2 кн. – К., 2010. – Кн. 1.
60. Рибченко Л.В. Проблема обліку військових втрат в Червоній армії у роки Великої Вітчизняної війни // Переяславський літопис: наук. зб. – Переяслав-Хмельницький, 2011. – Вип. 2.
61. Довганич О.Д., Пазира В.В. Закарпатські воїни генерала Людвіка Свободи. – Ужгород, 1999.
62. Кафтан О. Словацькі підрозділи в бойових діях на території України в 1943–1944 рр. // Сторінки воєнної історії України: Зб. наук. ст. – К., 2005. – Вип. 9. – Ч. 2.
63. Науково-теоретична конференція до 50-річчя визволення України від німецько-фашистських загарбників / Ред. Л. Свєселєвський. – Кременчук, 1994.
64. 60-річчя визволення України від фашистських загарбників: внесок українського народу в перемогу над фашизмом у роки Другої світової війни: Мат. Міжн. наук.-практ. конф. / Ред. кол.: В. Андрущенко та ін. – К., 2004.
65. Війна в пам'яті поколінь: Мат. міжрегіон. наук. конф. / Відп. за вип. В. Стецькевич. – Кривий Ріг, 2013. – Вип. 3.
66. Осадчук О.О. Війна на ріках: спогади військового понтона. – Житомир, 1994.
67. Солодов А. Воспоминания фронтовика: повесть. – О., 1995.
68. 16 репортажів з війни: спогади працівників інституту – ветеранів Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. – Чернігів, 1995.
69. Житомир'яни на фронтах Великої Вітчизняної війни 1941–1945: спогади ветеранів / Редкол.: А. Ємельянов та ін. – Житомир, 2000.
70. Грашин М.Д. Штрафная рота «Шура» и вокруг него: воспоминания. – Донецк, 2001.

Simperovych V.M. Red Army Offensive operations on Ukraine territory (the 1943–1944th): modern ukrainian historiography. Are highlighted the major achievements of modern national historical science in the study of the Red Army offensive and strategic initiatives on Ukrainian territory in the 1943–1944th. Are distinguished characteristic directions, achievements and trends thematically historiographical process, offered perspective direction further study of the problem.
Key words: Ukraine, historiography, offensive operations, liberation battles, the Red Army.

Н. І. Самоїленко

БОЛГАРІЯ: ВЛАДА І ЗАКОН (1918–1962 рр.) У ДОСЛІДЖЕННЯХ УКРАЇНСЬКИХ ІСТОРИКІВ

У статті розглядається взаємодія влади та закону у Болгарії від завершення Першої світової війни до утвердження «ери Живкова» у висвітленні українських істориків упродовж 1957–2011 рр.
Ключові слова: закон, політичний режим, болгаристика, історіографія, авторитаризм, Болгарія.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю історіографічного осмислення доробку української болгаристики, зважаючи на багатоплановий її розвиток. З'ясування тематичних пріоритетів є важливою ланкою вітчизняних болгаристичних досліджень та допомагає визначити внутрішню логіку їх розвитку, зв'язок із суспільними потребами. Вивчення саме взаємодії влади та закону виглядає конче потрібним, з огляду на формування громадянського суспільства у постсоціалістичних країнах. У цьому зв'язку, виокремлення історичної складової може слугувати одним із показників готовності усіх суб'єктів цього процесу до засвоєння цінностей та стандартів громадянського суспільства. Погляд українських вчених на означену проблему є актуальним, з огляду на становлення правової держави, та наближує до вирішення питання про її корені. З іншого боку, робить внесок у з'ясування філософські орієнтованого завдання щодо наступності історичного знання та його достовірності. Попри те, що питання історії вітчизняної болгаристики вже були об'єктом узагальнення [1], вони не торкалися висвітлення проблеми, винесеної у назву.

Об'єктом вивчення є українська історична болгаристика другої половини 1950-х – 2011 рр., а предметом – інтерпретація українськими дослідниками взаємодії влади/закону та суспільства у принципово важливій для всієї болгарської історії роки від завершення Першої світової війни до становлення режиму Т. Живкова. Цей період був перенасичений різного роду подіями та характеризувався надзвичайною активністю у правовій галузі, через численні спроби легітимізувати потрібні політичним режимам зміни. Хронологічні межі зумовлені змінами, які вплинули на фактори та завдання болгаристичних досліджень в Україні радянської та пострадянської доби. В першу чергу, це лібералізація політичного життя середини 1950-х рр. у країнах реального соціалізму, розпад соціалістичної системи та становлення української державності, здолання кризових явищ у вітчизняній історичній науці у вивченні всесвітньої історії на кінець першого десятиліття XXI ст. [2, 181].

Попри тематичну різноманітність вітчизняних болгаристичних досліджень, історія балканської країни в українському її варіанті в другій половині 1950-х рр. –

першому десятилітті ХХІ ст. була й залишається, здебільшого, політичною історією. У зазначений період вдалося не тільки створити, але й зберегти доволі потужну вітчизняну інфраструктуру болгарознавства, яка навіть набула подальшого розвитку, за рахунок появи нових наукових центрів (Донецьк, Луцьк, Рівне, Дніпропетровськ, Сімферополь, Мелітополь, Бердянськ, Горлівка, Кам'янець-Подільський, Миколаїв, Запоріжжя) [3, 45], на тлі збереження традиційних (Київ, Харків, Львів, Одеса) [4, 107; 5, 43], регулярних болгаристичних і славистичних наукових видань («Проблеми слов'янознавства»), «Дриновський збірник», «Одеська болгаристика», «Болгарський щорічник», «Българска Бесарабия», «Българите в Северното Причерноморие») та наукових форумів. Здобутки вітчизняних дослідників були визнані болгарськими, які вважають, що саме в Україні рівень розвитку славистики та болгаристики один з найвищих поза межами Болгарії [6, 5].

Українські дослідники зверталися до проблеми «закон і влада» (попри те, що спеціальних розвідок, присвячених цій темі, поки що не створено), у зв'язку зі з'ясуванням інших питань при вивченні політичної історії Болгарії, спроб модернізації болгарського суспільства та соціальних конфліктів між двома світовими війнами, протистояння демократії й авторитаризму, становлення та краху режиму «народної демократії», ствердження «соціалістичного» вибору. Попри нечисельність розвідок, де побіжно здійснюються спроби позначити місце закону як точки відліку нової тенденції або принципів змін у житті країни, вони є цілком достатніми для з'ясувати питання. Впродовж усього періоду, що аналізується, увагу вчених (Г. Чернявський, В. Голуб, О. Крапивин, В. Ганевич, А. Копилов, Г. Докашенко, Т. Татолі, В. Чорній, А. Черній, П. Рущенко) у вказаних розвідках, передусім, привертати законотворча парламентська діяльність та реакція на неї суспільства як «з гори», так і «знизу», за обставин політичних криз, соціальної напруги, зміни політичних режимів.

Стосовно періоду від завершення Першої світової війни – до остаточного ствердження в Болгарії «соціалістичного вибору» на 1948 р. акцент робиться на політичних аспектах взаємодії влади та суспільства через закон. У цьому зв'язку є можливим виокремити декілька провідних суспільних процесів, що відобразилися в низці конкретних правових кроків або дій влади відносно союзників чи опонентів, до політично заангажованої частини суспільства, які потрапляють у поле зору дослідників.

По-перше, це спроба встановлення селянської влади та законотворча [7] діяльність урядів Болгарського Землеробського народного Союзу (БЗНС) на чолі з О. Стамболійським. При цьому те, що селянська партія стверджувала свій вплив у державі різними методами, зокрема й позаконституційними, було помічено тільки у 2000-х рр. (Т. Татолі, В. Чорній). Практично всі історики віддали данину демократизму землеробів, справедливо вказуючи, що він відобразився в їх законодавстві. Як правило, з чотирьох «великих законів» БЗНС докладно аналізуються два – про трудову земельну власність (1921), про трудову повинність (1920). Загальноновизнаним стало, що законотворча діяльність БЗНС, спрямована на запровадження у життя теорії «станової демократії», здобула повну підтримку більшості населення Болгарії, яке складалося з селянства. Тривалий час повалення режиму БЗНС розглядалося як замах на демократію. Дослідники пов'язували і пов'язують поразку землеробського уряду з чисельними соціально-політичними причинами, проте вплив соціаль-

но-психологічних чинників, ілюзій селянської теорії «станової демократії», які екстраполювалися на закони 1920–1921 рр., допоки не з'ясований.

По-друге, це протистояння влади та суспільства (до громадянської війни) впродовж двадцятиріччя після повалення правління БЗНС [8]. Щодо законодавчого поля цього часу, то українські історики обов'язково звертаються до закону про захист держави (січень 1924 р.) та поправок до нього (квітень 1925 р.). Цей документ розцінюється як легітимізація репресій проти усіх опонентів уряду О. Цанкова та наступних, незалежно від соціальної чи політичної забарвленості опонентів. Проте, українська історична болгаристика нічого не говорить з приводу питання, чи були спроби за лібералізації життя в країні у міжвоєнну добу скасувати цей закон? Докладно описаний стан пригніченості та невпевненості у масовій свідомості, як наслідок та реакція у відповідь на запровадження та застосування закону про захист держави. Відповідальність за це у розвідках 1960–80-х рр. покладалася на праві політичні сили, які не завжди правильно ототожнювалися з фашистськими. Наприкінці 1990-х рр. до кола винуватців міжвоєнних трагедій у болгарській історії були залучені й комуністи, які зробили свій внесок у деформацію демократичної парламентської системи та її правового поля [9, 253]. Вичерпання можливостей діяти у правовому полі легально політично активній частині болгарського суспільства призвело до терористичного акту – вибуху 16 квітня 1925 р. у соборі Свята Неділя (Софія), що спричинило нову хвилю терору, жертвою якого стала практично вся країна [10, 75]. Взаємодія влади та суспільства у 1930 – першій половині 40-х рр., опосередкована правовими нормами (в першу чергу закони 1933 р.), у вітчизняній історичній болгаристиці пов'язувалася саме з репресивними законами, а решта не набула достатнього висвітлення. Згодом це стало однією з причин дискусій щодо характеру болгарського суспільства та держави між двома світовими війнами.

По-третє, період «народної демократії» та ствердження соціалістичного вибору. Докладно простежена боротьба за встановлення нового комуністичного режиму, головним чином парламентська та через законодавче поле [11]. Проте, в 2000-і рр. було доведено, що репресії, які навіть виходили за межі «отечественнофронтовського» законодавчого корпусу відносно осіб, які співпрацювали з попереднім режимом, теж стали сходиною до встановлення державної комуністичної влади (В. Чорній). Акцентувалося на всенародному ентузіазмі трудящих, якій ототожнювався з реакцією всього суспільства на події в країні впродовж 1944–1947 рр. Особлива увага приділялася конституційному процесу 1947 р. У другій половині 1990–2000-х рр. період болгарської історії 1944–1947 рр. перестав цікавити українських дослідників.

Якщо розглядати добу соціалістичної модернізації болгарського суспільства до ствердження режиму Т. Живкова 1963 р, то до неї українська історична болгаристика переважно зверталася у 1960–80-х рр., апелюючи до економічних аспектів співвідношення законотворчої діяльності партії, держави та суспільства [12, 688]. При цьому до уваги бралися не стільки державні закони, скільки спільні постанови центрального комітету Болгарської комуністичної партії та Ради Міністрів Народної Республіки Болгарії, спрямовані на здійснення державної політики індустріалізації [13] та розвитку кооперативного аграрного сектору [14]. Радянській правовій та політичній контент, обґрунтований широкою доказовою базою, вважався однією

з закономірностей «соціалістичного будівництва» [15, 153]. Як соціальні з'ясувалися соціодемографічні та соціокультурні наслідки [16, 58,59; 8, 152,153]. Доводився висновок і про високу ступінь активності практично усіх верст суспільства у виконанні одягнутої у закон «партійної лінії» [16, 85–104]. Поза увагою залишилася кардинально важлива проблема щодо закономірності державної політики індустріалізації та її соціальної вартості. Чи це дійсно спроба закладання основ нового соціального ладу, чи це закономірна діяльність держави будь-якого типу в країні зі слабо-розвиненою промисловістю? На порядок денний також не ставилося та не могло поставитися питання доцільності закладання індустріальної цивілізації в той час, коли суспільний прогрес вже починав визначатися постіндустріальним розвитком. Це була справа майбутнього та іншого покоління істориків, готового як методологічно, так і світоглядно формулювати такого роду запитання та шукати відповіді на них.

Таким чином, спостереження за дослідженнями українських вчених дозволяє зробити висновок про наявність, принаймні, двох етапів у вивченні означеної проблеми. Межею між ними слугує початок 1990-х рр., коли у вітчизняній науці почали стверджуватися нові парадигми історичного знання [17, 509; 18, 85–91; 19, 110–111]. На другому етапі: 1) відбуваються зміни в методологічній базі наукових пошуків – відмова від марксистської методології як єдиноправильної щодо конструювання минулого; 2) розширення джерельної бази супроводжувалося й певним урізноманітненням методів досліджень за рахунок структурного та контент-аналізу; 3) типовими стали не стільки опис та пояснення, скільки прагнення відбудувати каузальні зв'язки та їхні наслідки; 4) мало місце розширення предметно-тематичного поля розвідок.

Отже, аналіз зв'язку влади та закону із суспільством у Болгарії українськими вченими зафіксував не тільки широке розуміння радянського політичного, культурного, соціального контенту правовідносин у болгарському суспільстві другої половини 1940 – початку 60-х рр., що тривалий час було сталою традицією вітчизняних болгаристичних розвідок, але й відобразив нові явища у розвитку знання про балканську країну та поставив на порядок денний нові завдання. Це зокрема розширення хронологічних меж вивчення питання взаємодії влади/закону та суспільства. Вагомою стала й потреба узагальнення та нового прочитання історії відносин політичних режимів з усіма соціальними верствами та роль у ній правової регуляції.

1. Сохань П.С. Советская болгаристика на Украине // Советская болгаристика: итоги и перспективы. – М., 1983; Калениченко П.М., Павленко В.В. Украинская историческая наука за историей на България украинско-българските отношения // Известия на Института по история на БКП. – Бр. 43. – София, 1980; Станчев М.Г., Страшнюк С.Ю., Саленков В.Ю. Дриновські традиції у Харкові // Дриновський збірник. Дриновски сборник. – Т. 1. – Х.; София, 2007; Чорній В.П. Българистиката в Лвов: традиції сьвременното състояние // Списание на Българската академия на науките. – 2010. – Бр. 6; Пачев С., Пачева В., Милчев В. Развитие на българистиката в научни центрове на Запорожския край в края на ХХ – началото на ХХІ век // Списание на Българската академия на науките. – 2010. – Бр. 6; Крапивин А., Тодоров И. Българистиката в Донецкия университет // Списание на Българската академия на науките. – 2010. – Бр. 6; Станчев М.Г. Некоторые вопросы развития истории болгаристики как науки // Дриновський збірник. Дриновски сборник. – Т. II. – Х.; София, 2008.
2. Кудряченко А.І. Дослідження з проблематики все-світньої історії у сучасній Україні // Укр. іст. журн. (далі – УІЖ). – 2011. – № 1.
3. Пачев С.І. Тематичні пріоритети української історичної болгаристики у 1945–1991 рр. // Гуржіївські історичні читання. – Вип. 4. – Черкаси, 2011.
4. Калениченко П.М. Вивчення історії Болгарії на Україні // УІЖ. – 1962. – № 1.
5. Ганчев А.И., Пригарин А.А. Одесское научное общество болгаристов: 1995–2005 // Дриновський збірник. Дриновски сборник. – Т. II..
6. Приветствие Чрезвычайного и Полномочного Посла Республики Болгарии в Украине Димитара Владимировича участникам VI Дриновских чтений в Харькове в апреле 2010 г. // Дриновський збірник. Дриновски сборник. – Т. IV. – Х.; Софія, 2011.
7. Крапивин А. Александр Стамболийский: жизнь, взгляды, деятельность. – М., 1988; Крапивин А. Димитр Драгиев: жизнь, судьба, учение. – Донецк, 1999; Докашненко Г.П. Болгарська школа повоенного періоду: історичний аспект. – Горлівка, 2008; Татоли Т.В. Авторитаризм в Болгарии в межвоенный период (1918–1939). – Луганськ, 2010; Руценко П.Т. Великий Жовтень і революційний рух у Болгарії в 1923 р. – Х., 1967.
8. Чорній В.П. Історія Болгарії. – Л., 2007; Татоли Т.В. Концепція «нового государства» «деятели 19 мая»: политико-правовой аспект // Дриновський збірник. Дриновски сборник. – Т. IV..; Чернявский Г.И. Из истории парламентской деятельности Болгарской коммунистической партии в условиях фашистской диктатуры (1927–1929) // Вопросы новой и новейшей истории. – Вып. 25. – Х., 1979; Павленко В.В. Солидарность трудящихся Украинской ССР с революционной борьбой рабочих и крестьян Болгарии (1923–1934). – К., 1977.
9. Татоли Т.В. Причины и условия победы авторитаризма в Болгарии в межвоенный период // Дриновський збірник. Дриновски сборник. – Т. III. – Х.; Софія, 2009.
10. Павленко В.В. Українсько-болгарські взаємини. 1919–1939 рр. – К., 1995.
11. Ганевич И.В. Деятельность Болгарской коммунистической партии по укреплению диктатуры пролетариата (сентябрь 1944–1948). – М., 1974; Голуб В.И. Соціально-економічні перетворення в Болгарії // УІЖ. – 1974. – № 6; Черній А.І. Болгарська комуністична партія у боротьбі за завершення експропріації капіталістичної промисловості // Питання нової та новітньої історії. – Вип. 12. – Х., 1971.
12. История на Народна Република България. Режим и общество / Под ред. И. Знеполски. – София, 2009.
13. Черний А. Болгарская коммунистическая партия в борьбе за социалистическую индустриализацию страны (1948–1958). – К., 1976; Черний А. Діяльність БКП по підготовці кадрів робітничого класу (1948–1958) // Питання нової та новітньої історії. – Вип. 24. – Х., 1978; Жебокрицький В.А., Черній А.І. Народна Республіка Болгарія. – К., 1969.
14. Голуб В. Болгария социалистическая. Союз рабочего класса и крестьян – основа развития социалистического сельского хозяйства НРБ. – К., 1976; Голуб В. Роль БКП у зміцненні союзу робітничого класу та селянства у період будівництва соціалізму // УІЖ. – 1970. – № 8; Голуб В. З досвіду співробітництва БКП і БЗНС у соціалістичному будівництві // УІЖ. – 1971. – № 9.
15. Черний А.И. БКП – организатор социалистического соревнования в промышленности (1948–1958). – Львов, 1979.
16. Черний А.И. Болгарская коммунистическая партия в борьбе за социалистическую индустриализацию страны (1948–1958). – К., 1976.
17. Савельева И.М., Полетаев А.В. Теория исторического знания. – М., 2008.
18. Таран Л.В. Провідні тенденції світової історіографії в ХХ ст. та проблеми кризи сучасної української історичної науки // УІЖ. – 1999. – № 1.
19. Орлов И.Б. Человек исторический в системе гуманитарного знания. – М., 2012.

Samoilenko N.I. Bulgaria: authorities and law (the 1918–1962th) in Ukrainian's historians studies. In the article is highlighted the interaction between the authorities and the law in Bulgaria (from the end of the World War I to the strengthening of «Zhivkov era») studied by Ukrainian historians in the 1957–2011th.

Key words: law, political regime, Bulgarian studies, historiography, authoritarian state, Bulgaria.

Є. Ю. Пелєвін

УЧАСТЬ ВОЛОДИМИРА ТИМОФІЄНКА У ПІДГОТОВЦІ ЕНЦИКЛОПЕДИЧНОГО ПРОЕКТУ «ЗВІД ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ»

У статті висвітлюється роль видатного вітчизняного історика архітектури В. Тимофієнка (1941–2007) у підготовці енциклопедичного проекту «Звід пам'яток історії та культури України». Надається характеристика проекту, визначаються його головні етапи. Доводиться, що робота із систематизації архітектурної спадщини протягом 1983–1997 рр. значно вплинула на становлення В. Тимофієнка як науковця та енциклопедиста.
Ключові слова: Звід пам'яток історії та культури України, Володимир Тимофієнко, енциклопедія

З набуттям Україною незалежності, перед вітчизняним науковим загалом постало фундаментальне завдання з формування теоретико-концептуальних засад нової історико-культурної парадигми. Одним з його напрямів стало визначення специфічних національних рис української містобудівної й архітектурної традиції та включення її у загальнонаціональний культурний контекст. Серед тих, хто доклав чимало зусиль до формування нових ідейних підвалин розвитку вітчизняної історії, теорії містобудування й архітектури, особливе місце належить Володимирі Івановичу Тимофієнку (1941–2007). Академік, доктор мистецтвознавства, заслужений діяч науки і техніки України, віцепрезидент Української академії архітектури, В. Тимофієнко став одним із перших, хто присвятив наукову діяльність пошуку втрачених і поверненню забутих імен українських зодчих, систематизації на цій основі містобудівної й архітектурної спадщини України. Його праці – «Енциклопедія архітектурної спадщини України: Тематичний словник (1995)», «Зодчі України кінця XVIII – початку XX ст. Біографічний довідник» (1999), «Історія української архітектури» (2003) набули програмного характеру у справі формування наукової бази складання Державного реєстру нерухомих об'єктів культурної спадщини України.

Втім, незважаючи на вагомий внесок В. Тимофієнка у становлення нової української науки періоду незалежності, його ім'я досі залишається на периферії фахового інтересу вітчизняних істориків науки і техніки. Слід зазначити, що на сьогодні той помітний науковий доробок, що залишив після себе В. Тимофієнко, передусім, привертає увагу спеціалістів у сфері архітектурної теорії і практики та, здебільшого, використовується на прикладному рівні (В. Альошин, Р. Владимирська, С. Курбатов, В. Мироненко, В. Пілявський, Н. Сапак та ін.). Проте, враховуючи обсяги та зміст творчих напрацювань вченого, його науковий спадок потребує ретельного осмислення та систематизації.

Професійний шлях В. Тимофієнка визначається декількома напрямками – освітянським, науково-дослідним і науково-редакторським. Кожний з них знайшов відбиття у досягненнях вченого. Майже чотири десятиліття, починаючи з 1968 р., Володимир Іванович викладав у вищих навчальних закладах Воронежа, Москви, Одеси та Києва. Паралельно з педагогічною діяльністю, вчений плідно працював у багатьох наукових установах, серед яких Інститут мистецтвоз-

навства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України, Інститут проблем сучасного мистецтва НАОМА, Українська академія архітектури. Заслугує на увагу й активна редакторська діяльність В. Тимофієнка. Так, протягом 1983–1992 рр. він обіймав посаду відповідального секретаря Головної редколегії наукового енциклопедичного видання «Звід пам'яток історії та культури України», а в 1994–2002 рр. виконував обов'язки наукового редактора щорічника «Архітектурна спадщина України». Загалом, під його редакцією вийшли друком понад 20 наукових видань. Метою цієї статті є визначення внеску В. Тимофієнка у підготовку енциклопедичного видання «Звід пам'яток історії та культури України» (далі – Звід).

Назване видання є оригінальним науковим твором енциклопедичного рівня, що було започатковане 1982 р., з метою презентації статей про основні пам'ятки археології, історії, архітектури і містобудування, монументального мистецтва України. Підготовка Зводу розпочалася за рішенням Ради Міністрів УРСР від 3 вересня 1982 р. [1]. Основні правила видання було встановлено Академією наук СРСР, Міністерством культури СРСР та Державним комітетом СРСР у справах видавництва, поліграфії та книжкової торгівлі у фарватері всесоюзної ініціативи з підготовки Зводу пам'яток історії та культури народів СРСР.

Організацію та проведення роботи з підготовки статей та інших матеріалів для томів Зводу було покладено на обласні та міські редакційні колегії, управління культури та відділи у справах будівництва і архітектури виконавчих комітетів обласних, міських (міст республіканського підпорядкування) Рад народних депутатів, за участю обласних організацій Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, Спілки архітекторів України та Спілки художників України. Роботи з підготовки, редагування та рецензування матеріалів для томів Зводу, а також діяльність з наукового консультування були включені в плани наукових досліджень Академії наук УРСР, Міністерства культури УРСР, Держбуду УРСР, Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР, Міністерства освіти УРСР і Головного архівного управління при Раді Міністрів УРСР.

Впродовж 1982–1985 рр. на допомогу авторам і редакційним колегіям томів Зводу Академії наук УРСР, Міністерству культури УРСР, Держбуду УРСР, Головному архівному управлінню при Раді Міністрів УРСР, Державному комітету УРСР у справах видавництва, поліграфії та книжкової торгівлі доручалося підготувати бібліографічні матеріали щодо пам'ятників історії та культури України. З метою реалізації проекту, Міністерству культури УРСР, Держбуду УРСР та їхнім органам на місцях доручалося провести додаткову роботу з виявлення нових пам'яток історії та культури, з метою включення їх до тому Зводу. На Головне архівне управління при Раді Міністрів УРСР покладалося створення фототеки пам'яток історії та культури за фотодокументами, що зберігаються в державних архівах республіки. Для широкого обговорення громадськістю матеріалів в УРСР, Державний комітет УРСР у справах видавництва, поліграфії і книжкової торгівлі та Українське товариство охорони пам'яток історії та культури забезпечували їх розмноження на ротапринті.

Керуючись цією республіканською програмою, 1982 р. була створена робоча група з підготовки Зводу. Її керівником призначено В. Тимофієнка. Згодом, коли на цій посаді його змінив В. Горбик, В. Тимофієнко продовжував працювати над проектом, виконуючи до 1997 р. обов'язки відповідального секретаря Голов-